pappi (1926); nende lisaks luuletuskogu »Suljettu puutarha« (1915). Eesti kirjandusloost on tal ilmunud kaks köidet: Tähdenlento. Virolaisen runoilijattaren Koidulan elämä (1915, eesti k. »Tähelend . . .«, 1918) ja Nuori Viro (1918, eesti k. »Noor-Eesti«, 1921); peale selle on ta soome keelde tõlkinud valiku eesti muinasjutte »Virolaisia kansansatuja« (1909), valiku eesti rahvalaule ja uuemat lüürikat »Merentakaisia lauluja« (1911) ning F. Tuglase novellikogu »Saatuse« (1919). Peale paari erandi on siis kõik K.-e jutustavad teosed eesti keelde tõlgitud, samuti on tema novellikogud ilmunud rootsi, taani, ungari ja inglise keeles.

K.-e ilukirjanduslikest teostest ei käsitle ainult »Seitse« ja »Katinka Rabe« eesti aineid. Nagu Saaremaa teoorjuse-aegsed pärimused autori huvi esmakordselt eesti aineisse köitsid, nii on ka esimene kogu »Mere tagant« pühendatud täielikult ja teine osalt ainult Saaremaale ning selle minevikule. Need on enamuses realistlikud lood, mille objektiivse vormi tagant ometi kostab kaasaelamise heli. Hoopis suurema sammu lähemale eesti oleviku elule astus K. pikemas jutustuses »Ants Raudjalg«, milles käsitletakse a. s. alguse noormehe haridusteed ja võitlusi ümbrusega ning enese passiivse hingelaadiga. See oli üldse esimene kaalukam eesti haritlase arenemisloo kirjeldus, ja sellasena oma aja kohta uus ning probleemirikas. Kaks K.-e järgmist eesti-ainelist novellikogu, »Lahkuvate laevade linn« ja »Võõras veri«, käsitlevad ühteviisi nii juba esimestest kogudest tuntud mineviku motiive kui ka oleviku aineid, kuid seda nõtkema psühholoogilise ja kunstilise vaistiga. Arhaiseerivad novellid »Lasnamäe valge laev« ja »Gerdruta Carponai« osutavad palju suuremat hingelist süvenemist kui endised teo-orjuse aja kuivad anekdoodid. »Bernhard Riives« (ilm. esimest korda alb. »Noor-Eesti« IV, a. 1912) ja »Vana Oru surm« (ilm. esimest korda alb. »Noor-Eesti« II, 1907) on siiamaale meie kirjanduses klassilisemaid kujutusi 1905. a. kangelaslikest ja kannatusrikkaist oludest. Just »Lasnamäe valge laeva« ja »Gerdruta Carponai« arhaiseerimisse kalduv vorm näib olevat autorile tõuke annud kahe järgmise teose, »Barbara von Tisenhuseni« ja »Reigin pappi«, loomiseks. Romaani »Katinka Rabe« kõrval on need K.-e toodangus kõige kaalukamad teosed, kuigi juba oma laadi tõttu enam mitte nii rahvapärased kui varasemad jutustused. Neis on ühinenud ilukirjaniku nägemused ajaloolase täpsusepüüdega. Mõlema aine on võetud Eestimaa ajaloost ja mõlema vormis on jälgitud kroonikakirjutaja raskelt liikuvat fraasi. Selle stiililise tõepärasusega on need teosed ainulaadilised soome kirjanduses, kõnelemata eesti omast. Need stilisatsioonid ähvardavad paiguti ulatuda juba väljapoole otsekohest ilukirjandust ja ainult üksikute naturalistlikult-värskete detailidega suudab autor vältida seda hädaohtu. K.-e looming on üldiselt mõistuslik, kuid ta elustab seda teravate hingeeluliste tähelepanekutega, kuna stiili täppis kontuuritunne annab sellele täiusliku ilme.

See intellektuaalne mõtlemislaad ja stiilikultuur on eriti soodsaks eelduseks olnud K.-ele tema kriitilistes uurimustes ja esseedes. Tema »Tähelend« (Koidula elulugu) ja »Noor-Eesti« ei ole rikastanud mitte üksi soomlaste teadmisi eesti kirjanduse alal, vaid nad on olnud ka meile ainsaiks põhjalikumaiks allikaiks neis ainetes. Need pole mitte kompilatsioonid võõrastele lugejatele, vaid uurimused esmakordselt kogutud materjalide põhjal. Samuti on K. oma rohkearvuliste lühemate artiklite ja arvustustega viljelnud meie kirjanduslikku kultuuri ning oma poolt kaasa mõjunud selle tõusule viimaste paarikümne aa. jooksul.

G. Suits, A. K. novellikirjanikuna ja luuletajana (Noor-Eesti 1910, nr. 1); Tietosanakirja IV, XI. *F. T.*

KALLAS, Axel, kirikuõpetaja ja luuletaja, sünd. 3. VI 1890 Rud. Gottfr. K.-e (vt.) pojana, õppis 1910—15 Tartu ülikoolis usuteadust, teotses kirikuõpetajana Paistus, Jõhvis ja Rõuges, oli I Riigikogu liige kristliku rahvaerakonna nimekirja järele, suri 3. IV 1922 Berliinis; maetud Tartus. — K. avaldas trükis: »Estnische Klänge« (Tartus, 1911, kogu Eesti autorite luuletusi saksakeelses tõlkes); »Am Moor« (1912); »Au langenuile« (Tallinnas, 1922, kogu algupäraseid luuletusi Eesti Vabadussõjas langenute mälestuseks); »Sealtpoolt kaldalt« ja »Kui pisarad kõnelevad« (Pärnus, 1921 ja Tartus, 1921, kogu usulisi vaatlusi ja luuletusi); »Nervenvibrierungen im Tintengewande« (Pärnus, 1920, kogu satüürilisi luuletusi).
Post. 1922, nr. 79, 96. *J. K.*

KALLAS, Oskar Philipp, Eesti folkloori uurija ja rahvuslik tegelane, sünd. 13. X 1868 Kaarmas köster Mihkel K.-e pojana, õppis Kuresaare gümnaasiumis ja selle lõpetamise järel a. 1887 peale klassilist keeleteadust Tartu ülikoolis, mille lõpetas a. 1892 *cand. phil.* astmega. Üliõpilaspõlves (ja ka hiljemini) on K. olnud E. Üliõp. S.-i juhtivamaid tegelasi. Aa. 1892—93 täiendas K. end Helsingi ülikoolis soome rahvateaduses ja soome-ugri keeltes. Aa. 1893—95 oli ta Narva poeglaste gümnaasiumis vanade keelte õpetajaks. Kaitses a. 1901 Helsingi ülikoolis doktori väitekirja, saades *dr. phil.* astme. Oma õpinguid jätkas ja täiendas K. õppereisudel välismaile (a. 1895